

MUSEO KASVATTAJANA

Taidemuseoiden pedagoginen toiminta

Jemima Garaguso
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Joutsenon kampus
Kulttuuripalvelujen koulutusohjelma (210 op)
11/2009

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuuripalvelujen Koulutusohjelma

Opinnäytetyön Tiivistelmä

Työn tekijä(t)

Jemima Garaguso

Työn nimi

MUSEO KASVATTAJANA – taidemuseoiden pedagoginen toiminta

Työn ohjaaja(t)

Jari Klemola

Sivumäärä

42

Tiivistelmä

Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön ensisijainen tavoite oli selvittää taidemuseoiden kasvatustoimintaa; tarkastella näitä toimintoja opetusministeriön antamassa kontekstissa, ja löytää sellainen kehittämisalue taidekasvatustoiminnalle, että se voisi palvella sekä yleisön että yhteiskunnan tarpeita.

Keskeisinä tutkimuskysymyksiä oli, miten taidekasvatus näyttäytyy kulttuuripoliittisena ilmiönä; minkälaista museoiden yleinen toiminta on tämän päivän yhteiskunnassa; millainen rooli taidemuseolla on toimia kasvattajana, sekä minkälaista taidekasvatustoimintaa harjoitetaan EMMA –Espoon modernin taiteen museossa, Etelä-Karjalan taidemuseossa, Kuopion taidemuseossa sekä Turun taidemuseossa; miten opetusministeriön asettamat tietyt tavoitteet, joita ovat palvelujen kohtuuhintaisuus, saavutettavuus ja erikoisryhmien tarpeiden huomiointi, näkyvät valitsemieni museoiden toiminnoissa ja lopuksi, mikä voisi olla sellainen kehittämiskohde taidemuseoiden kasvatustoiminnalle, että se vastaisi yhteiskunnan tarpeisiin.

Opinnäytetyö on tehty Argentiinasta käsin syksyllä 2009 ja olosuhteiden vuoksi tutkimusmenetelmänä on ollut esimerkiksi kirjoista ja internetistä löydetyn valmiin materiaalin tutkiminen ja analysointi pyrkimyksenä ymmärtää syvällisemmin taidemuseoiden taidekasvatustoimintaa, ja kuinka se liittyy yhteiskuntaan ja kulttuuripolitiikkaan.

Opinnäytetyön päätteeksi pohdin kehittämisideaa taidekasvatustoiminnalle käyttäen viitekehyksenä yhteiskunnallista keskustelua taiteen kohottavasta ja tervehdyttävästä vaikutuksesta sekä fyysisesti että henkisesti, ja johtopäätöksenä ehdotan, että taidekasvatustoimintaa voidaan kehittää yhteistyössä sosiaali- ja terveyshuollon kanssa siten, että se edistää lasten mielenterveyttä ja -tasapainoa sekä hyvää itsetuntoa.

Asiasanat

museo, taidemuseo, opetusministeriö, kulttuuripolitiikka, taidekasvatus, mielenterveystyö

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in cultural Management
ABSTRACT

Author(s) Jemima Garaguso	
Title MUSEO KASVATTAJANA – taidemuseon pedagoginen toiminta	
Tutor(s) Jari Klemola	Number of pages 42
Abstract <p>The main objective of this final thesis was to explain art education activities made by art museums; observe these findings against an outline set by the Ministry of Education and to find a target of development that could serve museum’s audience and the society as well.</p> <p>The main research questions for this final thesis were: find out how art education evolves as an phenomenon resulting from cultural policy; how museums work in today’s society; what is the role of art museums as educators; what kind of art education initiatives are in EMMA - Art Museum of Espoo, Art Museum of South Karelia, Art Museum of Kuopio and Art Museum of Turku; how goals given by the ministry of education are present on those museums (decent prices, being reachable and taking care of the needs of special groups); and finally, what would be a target for development of art educational activities to address society needs.</p> <p>The final thesis has been made in Argentina during the fall 2009. Under these circumstances the research method used was to investigate and analyze carefully chosen material that was already available on the Internet and selected books on the matter as an attempt to deeper understand art educational activities in museums and how they are connected with the society and the current cultural policy.</p> <p>In the end of this thesis I was pondering how to develop art education activities by using as a context public conversation about how art has uplifting and physically and mentally recoveringeffect, and as a conclusion of this work I propose the use of art education as means for promoting and developing children’s mental health, balance and good self esteem together with social and health care -organisation.</p>	
Keywords museum, art museum, ministry of education, cultural policy, art education, mental health-work	

SISÄLLYS

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TAIDEKASVATUS KULTTUURIPOLIITTISENA ILMIÖNÄ	6
3 MUSEOLAITOS YHTEISKUNNASSA	8
3.1 Museon yleiset tehtävät	8
3.2 Etelä-Karjalan taidemuseo	10
4 TAIDEMUSEO KASVATTAJANA	11
4.1 Etelä-Karjalan taidemuseon kasvatustoiminta	13
4.2.1 Lainattavat näyttelyt	14
4.2.2 Pavlovskin palatsin taideaarteita -näyttely	15
4.2.3 Ilja Repin -taidenäyttely	15
4.3 Turun taidemuseon taidekasvatustoiminta	17
4.4 EMMA – Espoon modernin taiteen museon taidekasvatustoiminta	19
4.5 Kuopion taidemuseon taidekasvatustoiminta	21
5 YHTEENVETO TAIDEMUSEOIDEN TOIMINNOISTA	22
5.1 Kohtuuhintainen toiminta	23
5.2 Saavutettavuus ja erityisryhmien tarpeiden huomioiminen	25
6 MUSEO-OPETUKSEN TEOREETTINEN PERUSTA	28
6.1 Taidekasvatus	28
6.2 Draamakasvatus	31
7 KEHITTÄMISIDEA	33
LÄHTEET	37

1 JOHDANTO

Työskenneltyäni osa-aikaisesti Hämeenlinnan historiallisessa museossa museopulaisena sekä seuratessani aitiopaikalta museon pedagogista toimintaa ja päästessäni lopulta itse mukaan mielenkiintoiseen taidekasvatusprojektiin työoppijana Etelä-Karjalan taidemuseossa, innostuin selvittämään museolaitoksen yleistä toimintaa ja syventymään nimenomaan taidemuseoiden tarjoamaan kasvatustoimintaan. Valitsin tutkimuskohteeksi neljä museota: Etelä-Karjalan taidemuseon, Kuopion taidemuseon, Turun taidemuseon sekä EMMA -Espoon modernin taiteen museon. Valintaan vaikuttivat museoiden taidekasvatusanti, sijainti eri puolilla Suomea, sekä aluetaidemuseoina toimiminen EMMAa lukuunottamatta, joka taaseen tuli valituksi nykytaiteen edustajana.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää seuraavien tutkimuskysymysten kautta opetusministeriön lasten taidekasvatukselle antamia tavoitteita ja vaatimuksia; museolaitoksen yleistä toimintaa saadakseni kontekstin taidemuseon toiminnalle; museon erityistä tehtävää toimia kasvattajana; havainnollistaakseni, millaisena taidekasvatus näyttäytyy tämän päivän museotoiminnassa, selvittää neljän edeltä käsin valitun taidemuseon taidekasvatustarjontaa; tehdä yhteenveto tutkimustuloksista lähtökohtana opetusministeriön antamat tavoitteet ja vaatimukset sekä pohtia, kuinka ne on saavutettu; avata taidekasvatuksen teoriapuolta antaakseni kontekstin museon kasvatustoiminnalle ja opinnäytetyöprosessin päätteeksi osoittaa kehittämiskohde ennestään jo korkeatasoiselle ja monipuoliselle museon taidekasvatustoiminnalle.

Opinnäytetyöni on siitä poikkeuksellinen, että se on melkein kokonaisuudessaan tehty Argentiinasta käsin. Tämä maantieteellinen sijainti on asettanut omat haasteensa tutkimusmahdollisuuksille ja -menetelmille sekä lähdeaineiston kokoamiselle. Lähtökohtana on tutkimuksellisen opinnäytetyön tekeminen, jota voidaan käyttää työelämän palvelukseen.

2 TAIDEKASVATUS KULTTUURIPOLIITTISENA ILMIÖNÄ

Kulttuuri kuuluu ihmisen perusoikeuksiin ja Suomen perustuslain artiklojen 16 ja 17 mukaan valtiovallan on turvattava kansalaisen sivistykselliset oikeudet sekä oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. (Finlex 2009). Yhdistyneiden kansakuntien lasten oikeuksien yleissopimuksen 31. artiklassa sanotaan:

”Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa ajantoimintoihin.” (Opetusministeriö 2003, 7).

Lasten kulttuuripolitiikka on yksi Opetusministeriön painopistealueista ja sitä tuetaan erilaisilla valtionosuuksilla, harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla sekä strategiatyöllä. Kulttuuripolitiikan lähtökohtana on lapsen asema yhteiskunnassa ja sen tavoitteena on tukea kotia, päivähoitoa ja koulua lasten kasvatustyössä sekä edistää lapsen omaa kulttuuria kaikissa toimintaympäristöissä. Opetusministeriössä on eri yksiköitä hoitamassa lasten ja nuorten taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä asioita ja lasten kulttuurin taiteenalat ovat elokuvataide, kirjallisuus, kuvataide, näyttämötaide, muotoilu, kuvitus ja sarjakuva, säveltaide, rakennustaide, tanssitaide, valokuvataide sekä sirkustaide. (Opetusministeriö 2003, 4,7,9; Opetusministeriö 2009.)

Kulttuuripolitiikalla pyritään luomaan hyvät edellytykset kulttuurin ja taiteen kentän toimijoille, turvata kansalaisille varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta tasavertaiset mahdollisuudet monipuolisiin kulttuuri- ja taide-elämyksiin sekä itsensä kehittämiseen. Lastenkulttuurilla, joka on varsin laaja käsite, tarkoitetaan sekä lapsille suunnattua kulttuuria että lasten omaa kulttuuria. (Opetusministeriö 2003, 4, 7-8.)

Lasten taidekasvatus on erityisasemassa kulttuuripolitiikassa. Taidekasvatus on osa yleissivistystä ja sitä tarjotaan taideopetuksena kaikilla kouluasteilla, taiteen perusopetuksena sekä ohjattuna taideharrastuksena. Yleissivistävän taideopetuksen tulee olla tavoitteellista ja tukea lasten ja nuorten kasvua, oman identiteetin vahvistumista sekä eettistä vastuukykyisyyttä yhteiskunnasta. Taideaineiden opiskelu edistää myös kognitiivista kasvua, kehittää suhteellisuuden tajua, auttaa hahmottamaan useita eri ratkaisumalleja, lisää arviointitaitoja, syventää tunne-elämää ja rikastaa mielikuvitusta. Taidekokemuksilla ja –nautinnoilla on merkittävä rooli lapsen emotionaalisessa, taidollisessa ja tiedollisessa kehityksessä. (Opetusministeriö 2003, 10-11, 20, 24.)

Peruskoulun tulisi olla ensisijainen taideopetuksen antaja, jota vuosittain etenevä taiteen perusopetus ja järjestökentän toteuttama ohjattu harrastustoiminta syventää ja täydentää. Koulun tulisi tarjota tavoitteellista ja asiantuntevaa taideopetusta jokaisella luokka-asteella. Taide ja kulttuuri sisällytetään myös päivähoitoon ja esiopetuksen opetussuunitelmaan ja taideopetus jatkuu läpi peruskoulun aina yleissivistävään toisen asteen sekä korkea-asteen koulutukseen. Taideopetus sisältää kuvataideopetuksen lisäksi media-, ympäristö-, yhteisö- ja käsitetaiteen sekä mahdollisuuksien mukaan uudet taidemuodot. (Opetusministeriö 2003, 11, 27.)

Taidelaitoksilla, kuten teattereilla, orkestereilla ja taidemuseoilla sekä taiteilijoilla on tärkeä rooli taidekasvatuksessa, sillä ne välittävät taide-elämyksen lisäksi myös arvoja. Myös suurin osa lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluista tuotetaan taidelaitoksissa ja opetusministeriön tehtävänä on huolehtia niiden toimintaedellytyksistä, jotta ne voivat tarjota korkeatasoista, monipuolista, kohtuuhintaista, alueellisesti mahdollisimman tasavertaisesti kaikkien saatavilla olevaa sekä myös erityisryhmien ja kielivähemmistöjen tarpeet huomioon ottavaa toimintaa. (Opetusministeriö 2003, 20.)

3 MUSEOLAITOS YHTEISKUNNASSA

Tässä luvussa käsittelen ensiksi museon yleisiä tehtäviä antaakseni kontekstin taidemuseon toiminnalle, ja tämän jälkeen havainnollistan käytännön museotyötä käyttäen esimerkkinä Etelä-Karjalan taidemuseota.

3.1 Museon yleiset tehtävät

Suomessa on noin 160 päätoimista museota, joista kolme valtakunnallista museota: Suomen kansallismuseo, Luonnontieteellinen keskusmuseo sekä Valtion taidemuseo. Maakuntamuseoita on 22 ja aluetaidemuseoita 16, joiden tehtävänä on alueellisen museotoiminnan edistäminen. Valtakunnallisia erikoismuseoita on 14, jotka koordinoivat valtakunnallisia museotoimintoja. (Opetusministeriö 2009) Museoiden kokoelmissa on yhteensä yli 45 miljoonaa esinettä, valokuvaa, taideteosta ja luonnontieteellistä näytettä, joista osa pääsee esille näyttelyihin, joita on vuosittain noin 1300. (Suomen museoliitto 2009.)

Opetusministeriö, jonka kulttuuriyksikkö vastaa museolaitosta ja kulttuuriperintöä koskevista asioista, pyrkii turvaamaan museoiden toimintaedellytykset sekä kulttuuriperinnön vaalijana, välittäjänä että taidelaitoksena, joka tarjoaa lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta. Museovirasto, joka on opetusministeriön alainen, vastaa museotoimen yleisestä johdosta ja kehittämisestä. Kunnat ja valtio molemmat rahoittavat museotoimen menoista 40 % ja loput rahoituksesta on museon omaa tuottoa ja muita tuloja. Lakisääteisen valtionosuuden lisäksi opetusministeriö voi myöntää myös harkinnanvaraisia avustuksia. Euroopan Unionin rakennerahastot myös tukevat joitakin museohankkeita. (Opetusministeriö 2003, 19 & Opetusministeriö 2009.)

Museolaki on määritellyt museotoiminnan tavoitteiksi kansalaisten kulttuuri-, historia- ja ympäristötietouden ylläpitämisen ja lisäämisen. Museon ensisijaisena velvollisuutena on turvata kokoelmien säilyminen ja käyttää niitä tiedon levittämiseen tutkimuksen, kasvatuksen ja näyttelyiden avulla (Suomen museoliitto

2004, 24, 26). Muita tärkeitä tehtäviä ovat myös yhteiskunnallisen sekä alueellisen identiteetin ja omaleimaisuuden vahvistaminen ja ylläpitäminen. (Heinonen ym. 1996, 10, 43, 73; Suomen museoliitto 2009.) Kulttuurin ja kuntatalouden suhdetta tutkineen Kimmo Kainulaisen mukaan alueen tai kaupungin imago onkin yhä tärkeämpi kilpailutekijä ja se muodostuu osaltaan kulttuurin tuotteista ja palveluista, joita myös museot tarjoavat. (Museoliitto 2009.)

Museoiden tehtävät eivät siis suinkaan rajoitu pelkästään menneisyyden tutkimiseen ja tallentamiseen: ”*Museoiden vastuulla on oivaltaa, mikä omassa ajassamme on olennaista ja kiinnostavaa ja työskennellä tämän päivän tallentajana.*” (Museo oppimisympäristönä 2004, 24.)

Työn painottuminen tallennukseen, tutkimukseen, opetukseen tai näyttelytoimintaan vaihtelee eri museoiden välillä (Suomen museoliitto 2004, 24). Esimerkiksi kulttuurihistorialliset museot ovat kiinnostuneita periaatteessa kaikista ihmisten tekemistä esineistä, mutta ne pyrkivät erikoistumaan esimerkiksi tiettyyn aikajaksoon tai alueeseen, jolloin niitä voidaan kutsua erikoismuseoiksi; luonnontieteelliset museot käsittävät eläintieteelliset, kasvitieteelliset ja geologiset museot tai niiden yhdistelmät ja niiden päätavoitteena on yleensä kerätä enemmän materiaalia tutkimusta kuin näyttelytoimintaa varten; taidemuseot keräävät yksilöllistä ja ainutlaatuista taidetta ulkomailta, kotimaasta ja paikallisilta alueilta (Heinonen ym. 1996, 42, 73.) Taidemuseot rinnastetaan lähemmin myös taidettava tuottaviin teattereihin tai orkestereihin (Suomen museoliitto 2004, 24).

Viimeisen vuosikymmenen aikana museot ovat elävöityneet ja toiminta on aktiivista, ulospäin suuntautunutta ja vahvasti sidoksissa nykypäivän yhteiskuntaan (Suomen museoliitto 2004, 26) – vuonna 2002 tehdyn kyselyn mukaan ihmiset toivoivatkin museolta eniten vaikuttamista yhteiskunnallisiin asioihin (Turun taidemuseo 2009). Tämän päivän museo toimii jatkuvassa vuorovaikutuksessa yleisön kanssa ja pyrkii vastaamaan heidän tarpeisiinsa, joita nykypäivänä ovat muun muassa elämyksellisyys ja museon palveleminen vapaa-ajan viettopaikkana ja matkailukohteena, toisin sanoen kulttuurin tuotteistaminen. Myös projektityöskentely on yleistä, sillä projekteista saadut hyvät kokemukset,

käytännöt sekä aktiivinen verkottuminen muiden toimijoiden kanssa ovat edistäneet museoiden toimintoja. (Suomen museoliitto 2004, 26.)

3.2 Etelä-Karjalan taidemuseo

Etelä-Karjalan taidemuseo aloitti toimintansa vuonna 1965 ja vuodesta 1986 lähtien se on toiminut aluetaidemuseona. Sen kokoelmissa on suomalaista taidetta 1800-luvun puolesta välistä nykyhetkeen, ja nykytaiteen kokoelmissa on huomioitu erityisesti kaakkoissuomalainen taide. Museossa on esillä pysyvä näyttely sekä vuosittain kolme tai neljä vaihtuvaa näyttelyä. (Etelä-Karjalan taidemuseo 2009.)

Etelä-Karjalan taidemuseon työtehtävät pääpiirteissään ovat keräily, tallennus, näyttelyiden kokoaminen ja järjestäminen, tiedotus sekä pienimuotoiseksi jäävä opetustyö aikaresurssipulasta johtuen. Etelä-Karjalan taidemuseossa tehtävät ovat jaettu eri vastuuhenkilöille, joita ovat museotoimenjohtaja, intendentti, tutkija, amanuenssi ja huoltomiehet. Etelä-Karjalan taidemuseossa tallennusta harjoitetaan sekä sähköisesti että manuaalisesti. Arkistointi tehdään sähköisesti ja sitä varten on oma tietokanta, jota on helppo päivittää. Esimerkiksi museon käsikirjaston kirjojen tiedot löytyvät sähköisestä tietokannasta. Sanomalehtiarkistot kootaan manuaalisesti; lehdet käydään lävitse ja niistä leikataan talteen kaikki taiteeseen, etenkin paikalliseen taiteeseen, liittyvä materiaali. Sen jälkeen lehtileikkeet jaotellaan eri aihealueisiin ja arkistoidaan kansioihin, jotka ovat suurissa vetolaatikoissa. (Räty 2005.)

Näyttelyiden kokoaminen on mielenkiintoista, sillä museon vastaavat työntekijät saavat itse päättää aiheista. Aiheiden valitsemisen lisäksi on olennaista pohtia sopivia taiteilijoita ja heidän tuotantoaan kokonaisuuden kannalta. Näin ollen toisinaan päätetään teema ensiksi, jonka jälkeen vasta mietitään sopivia teoksia teeman ympärille. Toisinaan taas innoite näyttelyn perustamiselle on jonkin taiteilijan elämäntyö, jolloin alkuasetelmasta lähtien pääosassa on taiteilija ja välillisesti hänen teoksensa. Taidemuseo saattaa myös tarjota valmista näyttelyä muille instansseille tai ehdottaa alun alkaenkin yhteistyönäyttelyä, jolloin kustannuksia voidaan jakaa ja teosten saatavuutta parantaa. Etelä-Karjalan

taidemuseossa on esillä sekä pysyviä että vaihtuvia näyttelyjä, joten teosten liikkuvuus on suuri. (Räty 2005.)

Oleellinen osa museotyötä ja näyttelyiden järjestämistä on tiedotus. Vanha sääntö on, että mikään ei mene läpi ilman tiedottamista. Tiedotus on ajankohtaista niin lahjoitusten kuin taidenäyttelyiden avajaisten yhteydessä. Aina tiedotus ei ole näkyvää, kuten sanomalehtien kulttuuritoimitusten tekemät artikkelit tai peräti tv-uutiset parhaaseen katseluaikaan. Tiedottaminen voi olla myös hiljaista ja se tapahtuu verkostojen kautta. Taidemuseon verkostoja ovat esimerkiksi kulttuuri-instituutiot, kulttuurinystävät, taiteilijajärjestöt ja liike-elämä. Tiedottamisen välineitä ovat muun muassa taidemuseon kotisivut internetissä, sähköpostitiedotteet, sanomalehtien artikkelit ja mainokset, aikakauslehtien artikkelit ja televisio sekä sesonkiaikaan matkaoppaat tapahtumakalentereineen. Etelä-Karjalan taidemuseolla on oma tiedottajansa, jonka vastuutehtävänä on hoitaa sisäinen ja ulospäin suuntautuva julkinen tiedottaminen. Sen lisäksi myös näyttelyiden vastuuhenkilöt toimivat tiedottajina antaessaan haastatteluja medialle. (Räty 2005.)

4 TAIDEMUSEO KASVATTAJANA

Opetus ja kasvatus on oleellinen osa taidemuseon työtä. Opetusministeriön ohjeistuksen mukaan museoiden tulee tehdä yhteistyötä päiväkotien, koulujen, opettajien sekä muiden alan toimijoiden kanssa museopedagogiikan sekä taide- ja kulttuuriympäristökasvatuksen ja niihin liittyvien oheistapahtumien ja oppimateriaalin kehittämisessä; museoiden tulee tarjota lapsille ja nuorille näyttely-, opetus- ja elämystoimintaa esimerkiksi työpajojen, teemapäivien ja perusnäyttelyiden sekä tietoverkon virtuaalinäyttelyiden kautta. (Opetusministeriö 2003, 19.)

Museo-opetusta ja toimintojen saavutettavuutta kehitetään erilaisten verkkokurssien ja kiertonäyttelyiden avulla, jotta mahdollisimman monet pääsisivät osalliseksi museon palveluista. Myös esteettömyys on tärkeää ja se on pyritty huomioimaan näyttelyiden esillepanossa, kyltiyksessä ja tekstien helppolukuisuudessa. (Emma 2009.) Museon

kasvatuksellinen sekä yhteisöllinen rooli ja saavutettavuus ovat esillä myös museotyön ammattieettisissä säännöissä. (Suomen museoliitto 2004, 24; ICOM – Suomen komitea ry 2009.)

Aikaisemmin historialliset ilmiöt, kuten kansalliset ideologiat ja valistushenkisyys asettivat tavoitteet museoiden satunnaiselle kasvatustoiminnalle, mutta 1960-luvulta alkaen kasvatustoiminta nähtiin osana museon kokonaisvaltaista tieteellis pohjaista toimintaa; siitä tuli systemaattisempaa ja huomio kiinnitettiin teorian sekä käytännön metodien kehittämiseen; opetus- ja kasvatustoiminta sai tuolloin erityistä merkitystä ja samalla muodostettiin museolehtoreiden ammattikunta. (Heinonen & Lahti 2001.)

Museolehtorin vastuulla on opetustoiminnan suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Museosta riippuen työhön voi myös kuulua tiedotusta, markkinointia ja yleisötoimintaa. Museolehtorit toimivat näyttelyiden käsikirjoittajina tai opetustoiminnan suunnittelijoina, jolloin keskeisiä työtehtäviä ovat muun muassa näyttelyyn liittyvät julkaisut, opastukset ja oppaiden koulutus, opetuspaketit, työpajat sekä museon ja koulun välinen yhteistyö. (Suomen museoliitto 2004, 37.) Museolehtori on yleensä koulutukseltaan taidehistorioitsija tai taidekasvattaja. (EMMA 2009).

Museopedagogiikka, eli museo-opetus tarkoittaa päämäärätietoista oppimista ja ohjaamista, yksinkertaistettuna taiteen tutuksi tekemistä. Sen tehtävänä on pitkäjänteisesti suunnitella, toteuttaa ja kehittää opetustoimintaa museon kokoelmien ja näyttelyiden rinnalle. (EMMA 2009.) Taidekasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kuvallisen, esteettisen ja eettisen ajattelun kehittymistä keskeisinä osa-alueina kuva-ilmaisu, taiteen tuntemus, muotoilu, luonnon ympäristö sekä rakennettu ympäristö. (Suomen museoliitto 2004, 96-100.)

Museon vahvuutena ovat aidot esineet ja museokasvatuksen avulla voidaan luoda vaikutussuhde esineen tai näyttelyn ja sitä katsovan yleisön välille, sekä selittää näyttelyiden sanomaa: yksikin huolella valittu esine voi toimia tehokkaana opettajana ja välittää vaikuttavan ja ainutlaatuisen sanoman katsojalle. (Heinonen ym. 2001; EMMA 2009; Suomen museoliitto 2004, 83.)

Museonäyttely on viestinnän väline, kertomusten kertoja sekä elämysten antaja, joka voi koostua kuvista, esineistä, teksteistä, rakenteista, valotehosteista, erilaisista äänistä ja vaikkapa näyttelyyn liittyvästä opetuksellisesta multimediapelistä. Näyttelyt ovat myös tulkintaa ja ennen näyttelyn toteuttamista, museon henkilökunta on tehnyt tietoisia valintoja näyttelyn antamasta näkökulmasta sekä miten asioita käsitellään, mitä korostetaan ja mitä jätetään pois; maailmassa on niin monta eri näkökulmaa, että yksi näyttely ei kaikkea pysty kattamaan. (Suomen museoliitto 2004, 83, 87.)

Museo-opetuksessa tätä näyttelyn tulkinnallisuutta voidaan käyttää keinona opettaa kriittistä tiedon käsittelyä ja esimerkiksi oppimistehtävänä tutustuttaa lapsia muihin samaa aihetta käsitteleviin teoksiin ja auttaa heitä havaitsemaan ja tunnistamaan museonäyttelyn tulkintoja, rajauksia ja painotuksia. Näyttelyiden teemat valitaan museoiden kokoelmien perusteella ja koska esineitä voi olla rajallisesti, museot tekevät yhteistyötä keskenään lainaamalla esineitä ja teoksia sekä tuottamalla yhteis- ja kiertonäyttelyitä. (Suomen museoliitto 2004, 83, 87.)

4.1 Etelä-Karjalan taidemuseon kasvatustoiminta

Etelä-Karjalan taidemuseo, joka toimii samalla Kaakkois-Suomen aluetaidemuseona, tarjoaa kuvataiteen asiantuntijapalveluita alueen organisaatioille, kuten kouluille ja päiväkodeille. Palveluihin kuuluu muun muassa näyttelytoiminta ja lainattavat materiaalit, kuten kiertonäyttelyt. (Etelä-Karjalan taidemuseo 2009). Etelä-Karjalan taidemuseo tarjoaa myös näyttelystä riippuen kaikille lapsille ja nuorille avoimia palveluita, kuten dramatisoituja opastuskierroksia ja työpajoja. (Mattila 2007). Yleensä amanuenssi kokoaa ja toteuttaa taidekasvatusprojektit joko yksinään tai museolehtorin avustuksella. Museon henkilökunnalla on haluja taidekasvatukseen, mutta työ on jäänyt toivottua vähäisemmäksi aikaresurssipulasta johtuen. (Räty 2005.)

4.2.1 Lainattavat näyttelyt

Etelä-Karjalan taidemuseo on tuottanut lainattavia näyttelyitä Kaakkois-Suomen kuntia, kouluja ja päiväkoteja varten. Taidereppu-näyttely, joka on Etelä-Karjalan taidemuseon ja Kaakkois-Suomen taidetoimikunnan yhteistyöhanke, koostuu alueella asuvien, eri taiteenaloja edustavien taitelijoiden töistä ja se sopii kaikille iästä riippumatta, myös erikoisryhmille. Näyttelyn yhteyteen on myös mahdollista saada tilauksesta taiteilijoiden pitämiä taidetyöpajoja. Näyttelyn oheistuotteita, kuten taidereppu-julkaisu, pedapaketti sekä opastus- ja virikevihkonen ovat tulostettavissa myös museon internetsivuilta. (Etelä-Karjalan taidemuseo 2009.)

Toinen lainattava kiertonäyttely on piirrostaideita esittelevä Ilmeitä ja keväthyppyjä -näyttely, joka koostuu kynällä, liidulla, tussilla ja hiilellä tehdyistä töistä. Näyttelyn työt edustavat eri aikakausia ja tyylejä klassisen kultakauden taiteesta aina nykyaikaiseen. Näyttelyssä tulee esille 1900-luvun taiteen mullistuminen ja uudistuminen nykyaikaiseksi, sekä sen vaikutukset piirrostaiteen kehitykseen. Näyttelyn vanhin työ on Elin Danielson-Gambogin Maisema Lappeenrannasta vuodelta 1893 ja nuorin Seppo Mattisen tussipiirros Kirjeenkantaja vuodelta 1979. (Etelä-Karjalan taidemuseo 2009.)

Kalevalainen kansa -näyttely koostuu vesivärimaalauksista, jotka ovat Parikkalan kunnan omistamasta Aarno Karimo-lahjoituskokoelmasta. Karimo (1886-1952) oli kirjailija, sotilas ja taiteilija, jonka maalauksia Kalevalan tunnetuimmista runoista julkaistiin myös Kuva-Kalevassa. Näyttely valmistui vuonna 1989 ja on siitä lähtien kiertänyt eri paikoissa ja ollut lainassa esimerkiksi Oulun aluetaidemuseossa. Alkuperäinen painettu näyttelyluettelo on loppu, mutta sen saa valokopioversiona. (Etelä-Karjalan taidemuseo 2009.)

Kultainen timantti –sarjakuvanäyttely oli alunperin esillä Etelä-Karjalan taidemuseossa vuonna 2004 ja näyttelyn loputtua osasta siitä tehtiin kouluihin ja muihin julkisiin tiloihin lainattava kiertonäyttely. Näyttelyyn liittyy myös verkkopöytämahdollisuus. Näyttelyn taiteilijoita ovat Ville Pirinen, joka myös toimi kiertonäyttelyn kokoojana sekä Petter Tikkanen, Mikko Viljakainen, Ilkka Vekka ja Anssi Heinonen. (Etelä-Karjalan taidemuseo 2009.)

4.2.2 Pavlovskin palatsin taidearteita -näyttely

Humanistisen ammattikorkeakoulun työpöytä (minä) toteutti taidekasvatusprojektin liittyen Etelä-Karjalan taidemuseon Pavlovskin taidearteita -näyttelyyn kesällä 2005. Näyttely esitteli Katariina Suuren pojan Paavali I:n ja hänen perheensä asuttaman Pavlovskin palatsin taidekokoelmia. Projektin tarkoituksena oli tarjota alle 16-vuotiaille lapsille ja nuorille elävöitetty opastuskierros näyttelyssä sekä työpaja, jossa lapset saivat askarrella ja painaa sabluunan 1700-luvun tapettimallien innoittamana. Opastuskierros sisälsi tietoa teoksista, kertomuksia näyttelyn päähenkilöistä Katariina Suuresta, Paavali I:stä ja hänen perheestään, sekä yleistä tietoa anekdooteilla höystettynä 1700-luvun tapakulttuurista, perinteistä ja aateliston elintavoista.

Työpöytä halusi värittää opastuskierrosta draaman keinoin, joka mahdollistaa luovuuden entistä rikkaamman käytön. Näin kyse ei ollut pelkästään maalausten katselemista ja analysoimisesta taidehistorian kontekstista käsin vaan kuvien eloon herättämisestä, siirtymisestä hetkeksi toiseen ulottuvuuteen, missä taideteosten jähmettynyt maailma muuttuisi hetkeksi todellisuudeksi ja kuvien vaihtoiset henkilöhahmot eläviksi ihmisiksi aikamatkan verran. Työpöytä halusi tarjota lapsille raikkaan, seikkailuntäyteisen kokemuksen toiveenaan, että lapset voisivat jatkossakin taidemuseovierailuillaan sukeltaa teoksiin sisälle ja imeä tietoa menneestä maailmasta, jolla on vielä lukuisasti äänenlausumattomia tarinoita kerrottavanaan – tarinoita, jotka puhuttelevat mielikuvituksensa valloilleen päästänyttä pientä taiteentutkijaa.

4.2.3 Ilja Repin -taidenäyttely

Etelä-Karjalan taidemuseossa oli venäläistaiteilija Ilja Repinin teoksista koottu suurnäyttely kesällä 2006. Näyttelyn yhteydessä oli taidekasvatuksellisenä antina lapsille ja nuorille suunnattu dramatisoitu opastuskierros, jonka suunnitteli, käsikirjoitti ja veti Humanistisen ammattikorkeakoulun työpöytä. Työpöytä teki produktiosta myös toiminnallisen oppinäytetyön ”Lotjanvetoa ja rummunlyöntiä –

Lasten draamakierrokset Lappeenrannan museotoimessa kesällä 2006.” (Mattila 2007).

Minulla oli tilaisuus nähdä jälkepäin videotaltiointi opastuskierroksesta. Työoppija oli itsensä ja kokemuksensa likoon laittaen valmistanut persoonallisen ja tuoreen kokonaisuuden, joka näytti hänen vahvuutensa sekä esiintyjänä että kulttuurintuottajana. Opastuskierros oli mukaansatempaava, yllätyksellinen ja ratkiriemukkaan viihdyttävä, joka puhutteli niin pientä kuin isoakin katsojaa. Työoppijan tavoitteena olikin päästä vuorovaikutukseen yhdessä tekemällä ja niin, että valitut näkökulmat aidosti kiinnostaisivat kohderyhmän lapsia. (Mattila 2007, 6-8.)

Työoppija oli valinnut opastuskierroksen pääroolihahmoksi Lotjanvetäjä Kanin, jota hän siis itse esitti. Kanin on tuttu Ilja repinin Volgan lautturit –taideteoksesta, joka myös löytyi näyttelystä ja roolihahmon visuaalinen ilme, kuten puvustus, mukaili tätä teosta. Kanin ei suinkaan ollut ainoa roolihahmo kierroksen aikana: työoppija heittäytyi myös taiteilija Ilja Repiniksi, säveltäjä Rimski-Korsakoviksi, pelimanniksi, kaksintaistelijaksi ja jopa Jeesukseksi. Lapsetkin saivat kierroksen aikana eläytyä eri rooleihin ja yhdessä koettiin niin Jairoksen tyttären kuolleista herättäminen kuin Tsaari Nikolai II vihkiäiset. Kierros tarjosikin elämyksiä monin aistein koettuna ja tarinoiden, yllätyksellisen juonen, musiikin ja laulun kautta lapset saivat aitiopaikalta seurata Ilja Repinin elämänvaiheita ja sukeltaa syvemmälle hänen teoksiinsa (Mattila 2007, 8, 10, 12-14.)

Vaikka työoppijalla ei ollut aiempaa kokemusta lasten draamakierrosten tuottamisesta ja hän suunnitteluvaiheessa jopa tietoisesti vältti tutustumista alan kirjallisuuteen, jotta mahdollinen kopiointi ei uhkaisi omaperäisyyttä, projekti oli kuin alan ammattilaisen tekemä ja täytti draaman ehdot: opastus lähti draamallisesta tilanteesta; draaman maailmassa toimittiin sovitun ajan, paikan ja roolihahmojen kautta; toimintaa tuki roolivaatetus, eleet, ilmeet, äänet, tilankäyttö, jotka myös tekivät draaman maailmasta vieläkin kokonaisvaltaisempaa ja lopuksi osallistujille annettiin tilaisuus kokemuksen reflektointiin palautelomakkeen muodossa (Mattila 2007; Heikkinen 2005, 30.)

4.3 Turun taidemuseon taidekasvatustoiminta

Turun taidemuseo, joka on toiminut vuodesta 1981 lähtien myös Varsinais-Suomen aluetaidemuseona, avattiin uudelleen yleisölle mittavan peruskorjauksen jälkeen vuonna 2005. Museorakennus, joka on Gustaf Nyströmin suunnittelema jugendlinna vuosisadan alusta, on nähtävyys jo itsessään. Museolla on laaja kokoelmia teoksia ja veistoksia, joista vain osa voidaan laittaa esille. Kokoelman helmiä ovat esimerkiksi lahjoituksena saadut Edelfeltin, Gallen-Kallelan ja Schjerfbeckin teokset. (Turun taidemuseo 2009.)

Turun taidemuseo haluaa tuoda taiteen lähelle ihmistä, tarjota mahdollisuuden elämyksiin, esteettisiin nautintoihin ja oppimiseen. Museo haluaa olla mahdollisimman tasapuolinen kaikkia kävijäryhmiä kohtaan ja huomioida heidän tarpeensa, esimerkiksi aktivoida nuoria ja vanhuksia sekä rohkaista vammaisia käyttämään museonpalveluita. Vaikka virtuaalinäyttelyiden suosio on kasvussa ja monet museot panostavat internet-tarjontaan, Turun taidemuseon tavoitteena on olla kohtauspaikkana, jossa ihminen voi olla välittömässä vuorovaikutuksessa taideteoksen kanssa – ”*teos ei ole vain kaksiulotteinen kuva, vaan kolmiulotteinen kokonaisuus.*” (Turun taidemuseo 2009.)

Turun taidemuseo toteuttaa vuosittain näyttelykohtaisesti erilaisia taidekasvatusprojekteja. Museolla ei ole aina ollut resursseja opetukseen tai tiloja pajatoimintaan, joten projekteja on tehty yhteistyössä Turun kaupungin Kulttuuripajan kanssa vuodesta 1998 lähtien. Työpajatoimintaa suunnitellaan kuhunkin näyttelyyn liittyen yhdessä Kulttuuripajan työntekijöiden kanssa. Museon kuraattori opastaa lapsiryhmiä taidemuseossa ja askartelu tai muu näyttelyyn liittyvä opetustyö vuorostaan tapahtuu pääsääntöisesti Kulttuuripajan tiloissa. Myös päiväkodeille on järjestetty museon toimesta pienimuotoista työpajatoimintaa, jolloin ohjelmaa koostuu näyttelyyn tutustumisesta ja ohjatusta tekemisestä. Taidemuseolla on myös kummiluokkatoimintaa, joka tarjoaa monipuolisesti taidekasvatusta ja tekemisen iloa usean vuoden ajan samalle ryhmälle. (Turun taidemuseo 2009.)

Esimerkki Turun taidemuseon tarjoamasta taidekasvatuksesta on A la Pierre & Gilles- näyttelyn pohjalta syntynyt Ideasta kehystettyyn taideteokseen- projekti, joka toteutettiin lyhytkursseina. Kurssilla rakennettiin lavasteet ja kuvattiin mielikuvituksellisia aiheita kitsch-tyyliin ja tehtiin kuvaan sopivat kehykset. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla tutustuttiin museon kuraattorin taiteilijoiden tuotantoon sekä työskentelytapoihin. Teoriaosuuden jälkeen alettiin suunnitella luonnoksia ja lopulta rakennettiin lavasteet ja tarkastettiin oikeat valaistusolosuhteet. Digitaalikameralla otettuja kuvasarjoja ei käsitelty tietokoneella vaan ne tulostettiin suureen kokoon ja retusoitiin vanhaan tyyliin akvarellikynillä ja vahaliiduilla. Kurssilla syntyneistä valokuvista on tehty useita näyttelyjä, joita on ollut esillä esimerkiksi taidemuseon vesisäiliössä, kaupunginteatterin lämpiössä ja Taiteiden Yössä. (Turun taidemuseo 2009.)

Toinen esimerkki Turun taidemuseon taidekasvatus-projekteista on ”Kuukauden taideteos”, jossa on esitelty yksi kerrallaan Suomen taidehistorian merkkiteoksia museon varastossa olevista kokoelmista. Museossa kuraattori on kertonut kunkin teoksen syntyajasta, taiteilijasta, mielenkiintoisista yksityiskohdista sekä historiallisesta kontekstista. Projektiin on sisältynyt myös työpajatoiminta kuvataiteilija Raimo Ryttingin johdolla Kulttuuripajalla, jossa teoksia on työstyetty tekemällä oma tutkielma esimerkiksi kansankuvauksesta, maisemista, muotokuvista, asetelmista tai vaikkapa mytologiasta, sekä tehty oma klassikkoteos kuraattorin opastuksen innoittamana. Projektia on tehty yhdessä myös maahanmuuttajien kanssa tarkoituksena tehdä suomalaista kansallistaidetta tutummaksi. (Turun taidemuseo 2009.)

Omakuva-näyttelyn tiimoilta tehtiin Svenska kulturfondenin tuella taidekasvatusprojekti kielikylypyluokkien sekä ruotsinkielisten 4-luokkalaisten kanssa. Nykyään lapset kasvavat pitkälti ryhmässä: ensin päiväkodissa, sitten koulussa ja vapaa-aikakin kuluu erilaisissa harrastusryhmissä. Projektin tarkoituksena oli antaa lapsille kerrankin tilaisuus keskittyä vain itseensä, pohtia omaa personallisuutta ja sitä parhaiten kuvaavia sanoja. Kouluryhmät tutustuivat ensin Omakuva-näyttelyyn, jonka jälkeen valokuva- ja videotaitelija Johanna Lecklinin ohjaamassa työpajassa valmistettiin omakuva digitaalivalokuvasta, jonka tausta tehtiin maalaamalla kuvan päälle. (Turun taidemuseo 2009.)

4.4 EMMA – Espoon modernin taiteen museon taidekasvatustoiminta

EMMA on Espoon taidemuseosäätiön ylläpitämä taidemuseo, jonka perustana on Espoon kaupungin taidekokoelma sekä Saastamoisen säätiön taidekokoelma. Espoon kaupungin taidekokoelmaa on kerätty 1950-luvulta lähtien ja siihen kuuluvia teoksia on sijoitettu museon lisäksi kaupungin virastoihin, laitoksiin sekä ulkotiloihin. Saastamoisen säätiön taidekokoelma on yksi Suomen tärkeimmistä yksityisistä taidekokoelmista ja merkittävä osa siitä on yleisön nähtävillä; kokoelma, joka koostuu 1800 teoksesta, käsittää muun muassa suomalaista klassista modernismia 1900-luvun alusta sekä kansainvälistä nykytaidetta. Emma myös järjestää kotimaisia ja ulkomaisia vaihtuvia nykytaiteen sekä 1900-luvun taiteen näyttelyitä (EMMA 2009.)

EMMAN museo-opetus, jonka tavoitteena on lisätä taiteen ymmärrystä, tukea oppimista sekä suvaitsevaisuutta ja ajattelua, tarjoaa muun muassa opastuspalveluja, työpajoja, julkaisuja, projekteja ja luentoja. Museolehtorit ja oppaat käyttävät projekteissa, työpajoissa ja opastuksilla apuna TAIDEPAKKI-opetuskokoelmaa, joka koostuu yli sadasta esineestä ja teoksesta, joista osaa voi myös kosketella. (EMMA 2009.)

EMMAN museo-opetuksen toiminta käyttää monipuolisesti eri taiteenlajeja, kuten sanataidetta, sadutusta, musiikkia, draamaa, ilmaisutaitoa ja tanssia. Taide nähdäänkin kokonaisvaltaisena ilmiönä, jolla on yhteytensä muihin kulttuurin, tieteen ja taiteen lajeihin. Esimerkiksi työpajoissa lähestytään taidetta omakohtaisen tekemisen kautta ja työskennellään kuvataiteen, ilmaisutaidon ja mediataiteen keinoin, kun taidesuunnistuksessa vuorostaan yhdistetään kehon ja mielen hyvinvointi ja oppilaat tutustuvat suunnistamalla EMMAN julkisiin veistoksiin kävellen ja pyöräillen (EMMA 2009.)

Yhdeksi taideopetuksen keskeiseksi toimintatavaksi on valittu sadutus, jossa katsoja voi kertoa omia ajatuksiaan, mielipiteitään ja tuntemuksia taiteesta. Saduttamista varten museossa on viisi nukketaitelija Tuija Leinosen tekemää taidehaltijaa, jotka edustavat eri taiteenlajeja: draamaa ja ilmaisutaidetta, kuvataidetta, sanataidetta, musiikkia sekä ääntä. Taidehaltijoiden avulla halutaan

tukea museo-opetuksen taiteiden välistä ajattelua sekä lasten myönteisiä taidekokemuksia ja auttaa teoksiin liittyvissä kysymyksissä. (EMMA 2009.)

Taidehaltijoiden tarina

*Olipa kerran maa,
jonka yllä leijui salaperäinen usva.
Taivas läikehti kuin silkki,
tähdet kristalleina sen pinnalla.
Pehmeä sammalmatto
hehkuu syvän vihreänä,
sen päällä keveä on askeltaa.
Siellä täällä, oksistojen lomassa
liikkuu heimo haltijain.
Näet varmana vilauksen,
kuulet kauniin sanasen ja kellon kilinän.*

Minne polku kuljettaa nyt viittä haltijaa?

*Olipa kerran museo
–paikka taiteen, teosten, tarujen ja toiveiden.
Sinne viisi haltijaa
nyt kulkee kohti innoissaan.
Sukkelasti sisään vaan,
täällä lapset tavataan
ja pian paljon puhellaan.
Taide täynnä tarinoita,
aivan ainutkertaisia – ihan ikiomia!
(EMMA 2009).*

EMMAN tavoitteena on havainnollistaa kulttuurilaitosten tuomia mahdollisuuksia kouluopetuksen tueksi sekä elävöittää oppimista ja opetustyötä taiteen avulla. Esimerkiksi Taidemuseokoulu EMMA, joka on suunniteltu espoolaisten koululaisten

käyttöön, tarjoaa kolmiosaisen verkko-opintokokonaisuuden: Tervetuloa taidemuseo EMMAan, Tutustu taidemuseoon ja Taide osana ympäristöä. Opiskelu perustuu tietopaketteihin, erilaisiin tehtäviin ja tarintointiin, peleihin, omaan luovaan työskentelyyn ja museovierailuihin. Taidemuseokoulu EMMA:n verkko-opintokokonaisuus vastaa peruskoulun uuden opetussuunnitelman eheyttämistarpeisiin sekä opetussuunnitelman tiettyihin aihekokonaisuuksiin (EMMA 2009), joita ovat 1) Ihmisenä kasvaminen, 2) Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, 3) Viestintä ja mediataito sekä 5) Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta. (Opetushallitus 2004).

4.5 Kuopion taidemuseon taidekasvatustoiminta

Kuopion taidemuseo, joka avattiin vuonna 1980, toimii opetusministeriön nimeänä aluetaidemuseona Pohjois-Savon maakunnassa ja alueellisuus liittyy kaikkeen museon toimintaan. Keskeisiä toimintamuotoja ovat lainattavien kiertonäyttelyiden järjestäminen; alueen kuvataiteen esittely, dokumentointi ja tutkimus, sekä kuvataiteen neuvonta ja asiantuntija-apu. Museon kokoelmiin kuuluu lähinnä suomalaista taidetta 1800-luvulta lähtien ja näyttelyiden pääteemana on maisema ja luonto sekä ihmisen suhde ympäristöön. Museossa on myös vaihtuvia näyttelyitä, joista tiedotaan ilmaisjakeluna näyttelykalenterissa ja verkkosivuilla. (Kuopion taidemuseo 2009.)

Taidekasvatus liittyy olennaisesti kaikkeen Kuopion taidemuseon yleisötyöhön ja näyttelyiden yhteydessä järjestetään muun muassa opastuksia, työpajoja ja luentoja. Taidemuseon internetsivuilla on myös opetuskäyttöön soveltuvia museon tuottamia verkkojulkaisuja, kuten Opetusministeriön tuella tehty historiikki Kuopion kuvataide-elämästä; kuopiolaisten taitelijoiden Juho Rissasen ja Ferdinand Von Wrightin taiteelliset elämäkerrat, sekä opettajan opas Lintukoto –Metsästä maailmalle - perusnäyttelyyn. (Kuopion taidemuseo 2009.)

Lintukoto –Metsästä maailmalle –näyttelyn opettajan oppaassa esitellään viiteen huoneeseen ja teemaan jakautuvan näyttelyn pohjapiirustus, kuvaillaan valittuja teoksia, kerrotaan lyhyesti taitelijoiden elämästä, annetaan keskusteluaiheita teoksien katsomista varten sekä teoksiin liittyviä tehtäviä. Esimerkiksi Luonnon sylissä –

näyttelyhuoneessa on esillä Fridolf Weurlanderin Maisema Kuopiosta -teos sekä Ferdinand Von Wrightin Haminanlahdesta –teos ja opettajan oppaassa kehoitetaan erilaisten kysymysten avulla tutkimaan teoksia tarkemmin, kuten millaisia yhdistäviä tekijöitä teosten välillä löytyy, mikä vuodenaika teoksissa on ja yleisemmin, kuinka monta venettä huoneen teoksista löytyy. Tehtäväosassa pyydetään muun muassa oppilaita istuutumaan lattialle, matkia soutuliikkeitä ja kuvitella, millaista veneily on eri sääolosuhteissa. Jälkityöskentelynä oppilaita kehoitetaan kuvailemaan esimerkiksi heidän lempimaisemaansa ja havainnollistaa kuvaus vaikkapa karttana tai piirroksena. (Kuopion taidemuseo 2009.)

Taidemuseo myös lainaa taidekasvatuksellisia pienoisenäyttelyitä valvottuihin tiloihin. Voi ihme! -näyttely sopii erityisesti päiväkodeille ja alakoululaisille. Se koostuu kahdeksasta kehystetystä sirkusjulisteesta 1800- ja 1900-luvun vaihteesta taikuri Solmu Mäkelän sirkusjuliste-kokoelmasta. Yläkoululaisille ja lukiolaisille sopiva Venäjän tie koostuu valokuvaaja Pentti Sammallahden dokumentaarisista mustavalkoisista panoraamakuvista 1990-luvun alusta ja sitä voidaan tarkastella usean eri oppiaineiseen näkökulmasta. Erilaisiin laitos- ja oppimisympäristöihin sopiva, moniaistiseksi ja vuorovaikutteiseksi taide- ja ryhmäkokemukseksi suunniteltu Matkalaukut koostuu Kuva kuljettaa kaupunkiin –matkalukusta, joka sisältää pienoisteoksia, musiikkia ja kuvia Kuopioaiheisista taideteoksista sekä Polkasta balettiin -matkalukusta, joka pitää sisällään tanssiaiheisia valokuvia, musiikkia, tanssikenkiä, silkkihuveja ja ohjeita varjoteatterin toteuttamiseen. (Kuopion taidemuseo 2009.)

5 YHTEENVETO TAIDEMUSEOIDEN TOIMINNOISTA

Opetusministeriö on asettanut taidelaitoksille, joihin myös taidemuseot luetaan, tietyt tavoitteet ja vaatimukset. Tässä luvussa teen yhteenvedon taidemuseoiden toiminnoista käyttäen viitekehyksenä opetusministeriön tavoitteita ja vaatimuksia, joista otan lähempään tarkasteluun toimintojen kohtuuhintaisuuden, sekä saavutettavuuden ja erityisryhmien tarpeiden huomioimisen.

5.1 Kohtuuhintainen toiminta

Perustuslaki turvaa jokaiselle suomalaiselle sivistykselliset perusoikeudet, (Finlex 2009) ja opetusministeriön mukaan taide- ja kulttuuripalvelujen tulisi olla kaikkien ulottuvilla asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta (Opetusministeriö 2009). Museoiden ylläpito, kokoelmien kartuttaminen ja uusien näyttelyiden järjestäminen on kallista toimintaa. Pääsylipputuloilla ei pystytä kattamaan kuluja, eikä siihen edes pyritä, mutta miten määritellään *kohtuuhintainen*, se kun on käsitteenä hyvin subjektiivinen. Esimerkiksi ollessani päätoiminen opiskelija ja eläessäni opintotuella, Ateneumin 7,90 € maksanut pääsylippu tuntui kalliilta ja tehdäkseni sen enemmän käyttämäni summan arvoiseksi, vietin museossa viisi tuntia. Myöhemmin siirtyessäni työelämään ja elintason noustua, pääsymaksu tuntui kohtuulliselta ottaen huomioon, että Ateneumilla on vetovoimaisia, kansainvälisen tason omaavia erikoisnäyttelyitä. Sen sijaan, jos olisin ollut työtön tai pienituloisen perheellinen, pääsymaksu olisi voinut elämäntilanteesta riippuen muodostua jopa esteeksi. Käsite *kohtuuhintainen* tulisikin määritellä pienituloisten maksukyvyyn ehdoilla.

Museon henkilökunta joutuu pohtimaan kohtuuhintaisuuden dilemmaa myös toisesta näkökulmasta: jos museo on järjestänyt poikkeuksellisen kalliin näyttelyn, miten pääsymaksu ja näyttelyyn liittyvä oheistoiminta hinnoitellaan siten, että se olisi edelleen vähävaraisten ulottuvilla, mutta myös tarjoaisi keinon peittää kuluja ja saada jopa katetta. Suurempi tuotto vapauttaisi resursseja ja antaisi museon henkilökunnalle vapaammat kädet laadukkaiden toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa, mutta jos hintava pääsylippu estää pienituloisia osallistumasta, museo toimisi vastoin perustuslakia. Vastaavasti plus miinus nolla -budjetti sitoo museon toimimaan rajallisilla määrärahoilla ja kenties jättämään jotakin pois priorisoidessa toimintoja.

Esimerkiksi Etelä-Karjalan taidemuseo on järjestänyt korkeatasoisia, kunnianhimoisia näyttelyitä, kuten Pavlovskin palatsin taidearteita sekä Ilja Repin –näyttelyt, mutta resurssien rajallisuus on tullut vastaan näyttelyihin liittyvässä lasten ja nuorten taidekasvatustoiminnassa. Sen sijaan, että museo olisi voinut palkata ammattilaiset suunnittelemaan ja vetämään lasten opastuskierrokset ja työpajatoiminnan, museo päätyi palkattomiin työpajoihin, joiden tasosta ei ollut etukäteen takeita. Toisaalta

tämä ratkaisu mahdollisti työoppijoille hienon tilaisuuden soveltaa taitojaan käytännössä ja kehittää ammatillista identiteettiä.

Tutkimuskohteeksi valitsemani taidemuseot ovat kiistatta hinnoitelleet pääsymaksut kohtuuhintaisiksi: museosta riippuen kaikilla alle 16- tai 18-vuotiailla on vapaa pääsy. Osa museoiden opastuksista ja työpajoista on maksullisia, mutta hinta per osallistuja pysyy kohtuullisena, etenkin jos lapset vierailevat museossa päiväkotitai kouluryhmänä. Sen sijaan yksityishenkilöinä esimerkiksi EMMAn Taidehaltijan pajakutsut voi tuntua hintavalta pienituloiselle lapsiperheelle, sillä ryhmähinta on 80 € ja tietenkin kunkin lapsen osuus joko nousee tai laskee riippuen osallistujien lukumäärästä, ja tämän päälle tulee vielä 7,30 € juhlahounaasta. Kaiken kaikkiaan museot kuitenkin hinnoittelullaan osoittavat, että taidetta ja kulttuuria ei nähdä kulueränä, jonka voitto on maksimoitava, vaan tuottoisana henkisenä sijoituksena, joka maksaa kilpailukykyistä korkoa kansakunnan hyvinvoinnin tilillä.

Turun taidemuseossa on vapaa pääsy kaikille alle 16-vuotialle sekä turkulaisille lukiolaisille ja ammattikoululaisille. Opiskelijalippu on 5 €. Opastukset päiväkodeille maksaa 17 € ja koululaisryhmille 35 €, mutta turkulaiset lukiolaiset ja ammattikoululaiset pääsevät ilmaiseksi ryhmässä opettajan johdolla.

EMMA tarjoaa vapaan pääsyn alle 18-vuotiaille. Espoolaisille päiväkodeille, perusopetusryhmille, lukioille ja keskiasteen oppilaitoksille opastukset ovat ilmaisia kokoelmanäyttelyssä ja vaihtuvissa näyttelyissä opastukset ovat alennettuun hintaan. Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan päiväkodit, perusopetusryhmät, lukiot ja keskiasteen oppilaitokset saavat opastukset puoleen hintaan.

Taidehaltijan tunti, joka on tarkoitettu päiväkotitai ikäisille neljästä ikävuodesta lähtien sekä alakoulun 1. ja 2. luokkalaisille, tarjoaa 45 minuutin mittaisen sadutusopetuksen, ja arkisin se maksaa 45 € ja viikonloppuisin 70 €. Espoon koululaisille taidehaltijan tunti on ilmainen kokoelmanäyttelyssä ja puoleen hintaan vaihtuvissa näyttelyissä. Sunnuntaisin taidehaltijan tunti yleisöopastuksena on kaikille osallistujille maksuton.

Taidehaltijan pajakutsut, joka on suunnattu yli neljä vuotiaalle, koostuu sadutusopastuksesta näyttelytilassa, ohjatusta työskentelystä työpajassa sekä

juhlalounaasta museon kahvila Cafe WeeGeessä. Pajakutsut maksaa 80 € per ryhmä ja juhlalounas 7,30 € per osallistuja. **Taidevartti**, joka tutustuttaa osallistujat oppaan johdolla yhteen teokseen valitussa näyttelyssä, maksaa arkisin 45 € ja viikonloppuisin 70 €, mutta sunnuntaisin kello 13 ja 16 taidevarttiin voi osallistua pääsymaksun hinnalla. **Taidetunti** käsittää opastuksen koko näyttelyyn ja sen hinta on arkisin 45 € ja viikonloppuisin 70 €. **Taidesilta**-opastus yhdistää näyttelyn teoksia toisiinsa yhteisellä teemalla ja arkisin se maksaa 45 € ja viikonloppuisin 70 €.

Etelä-Karjalan taidemuseossa alle 16-vuotiailla on vapaa pääsy. Lasten ja nuorten opastuskierrosten hinnoista en löytänyt päivitettyä tietoa, mutta erikseen tilattuna yleisopastus maksaa suomeksi 62 € per tunti ja muilla kielillä 70 € tunnilta. Ollessani työoppijana museossa kesällä 2005, lasten opastuskierros ja siihen liittyvä työpaja maksoi 2,5 € per osallistuja. Kiertonäyttelyiden tilaaminen on periaatteessa maksutonta alueen päiväkodeille, kouluille ja muille julkisille laitoksille, mutta lainaaja maksaa kuljetuksen yhteen suuntaan.

Kuopion taidemuseossa on vapaa pääsy alle 18-vuotiaille ja kaikki koululais- ja opiskelijaryhmien opastukset ovat maksuttomia. Kiertonäyttelyt ovat maksuttomia Kuopion kaupungin laitoksille, mutta lainaaminen edellyttää kuljetukseen osallistumista.

5.2 Saavutettavuus ja erityisryhmien tarpeiden huomioiminen

Opetusministeriö on laatinut toimenpideohjelman taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantamiseksi. Sen ensisijaiset kohderyhmät ovat kieli- ja kulttuurivähemmistöt, kuten saamelaiset, romanit, viittomakieliset, maahanmuuttajat sekä vammaisvähemmistöt. Saavutettavuudella tarkoitetaan tällöin ihmisten tasa-arvoista kohtelua ilman syrjimistä. Yleisen määritelmän mukaan saavutettavuus on kulttuuritarjonnan käyttämisen ja osallistumisen helppoutta ja esteettömyyttä – osallistumisen mahdollisuutta kaikille halukkaille. (Opetusministeriö 2006, 4-5, 7.)

Vammaiset kulttuuritoimikunta on myös tehnyt Taide tarjolle, kulttuuri kaikille – toimenpide-ehdotuksen, jonka tarkoituksena on toimia käsikirjana kulttuurin ja taiteen

saavutettavuuden parantamisessa. Toimenpide-ehdotus tuo esille, kuinka tärkeää vammaiselle tai viittomakieliselle lapselle ja nuorelle on osallistua kulttuuritoimintaan sekä taiteen kokijana että sen tekijänä, ja se peräänkuuluttaa taide- ja kulttuuripalvelujen tuottajia toimimaan siten, että vammaiset ja viittomakieliset lapset ja nuoret voisivat osallistua kaikkiin toimintoihin tasavertaisesti. (Opetusministeriö 2004, 24, 47-48.)

Jotta tämä voisi toteutua, palvelujen tuottajien täytyy kohdistaa erityishuomio palvelujen fyysiseen ja moniaistiseen saavutettavuuteen, kuten liikuntaesteettömiin tiloihin; näkövammaisille, huonokuuloisille, viittomakielisille sekä sellaisille ihmisille, joilla on ymmärtämisvaikeuksia, soveltuva tiedotusmateriaali ja opasteet; avustajan, oppaan, tulkin tai avustajan ilmainen sisäänpääsy; opaskoirien, kuulokoirien ja avustajakoirien salliminen; hyvä valaistus sekä värityksen ja pintamateriaalien käyttö siten, että tilat olisi mahdollista hahmottaa ja myös näkövammaisen voisi liikkua turvallisesti; erilaiset tulkkausmenetelmät ja –muodot, kuten esimerkiksi induktiosilmukka huonokuuloisia ja kuuroja varten; taidekasvatuksen käyttö vammaisten lasten kasvun tukena. (Opetusministeriö 2004, 13-24.)

Valitsemissani taidemuseoissa liikuntarajoitteisten esteetön kulku on järjestetty hyvin. Sen sijaan kuulovammaiset on huomioitu verkkosivujen perusteella ainoastaan Kuopion taidemuseossa ja EMMAssa. Näkövammaiset on erikseen huomioitu ainoastaan EMMAssa. Opas- ja kuulokoirat ovat tervetulleita ainakin Kuopion taidemuseoon ja EMMAan, muiden museoiden verkkosivuilla ei ollut tästä mainintaa.

EMMA on ainoa museoista, joka on verkkosivuilla erikseen maininnut työpajojen sopivan myös kehitysvammaisille, mutta myös ainakin Etelä-Karjalan taidemuseon opastuskierroksille ja niihin liittyviin työpajoihin on osallistunut kehitysvammaisia ja museo on myös järjestänyt tilausopastuksia erityislapsille. Tämä tarjonnan vähyyks kehitysvammaisia varten hämmästyttää, sillä museot ovat muuten huomoineet hyvin Vammaiset kulttuuritoimikunnan tekemän Kulttuuri kaikille, taide tarjolle – toimenpide-ehdotuksen esittämät toivomukset taiteen ja kulttuurin paremmasta saatavuudesta.

Laki myös velvoittaa viranomaisia edistämään yhdenvertaisuutta kaikissa toiminnoissa –vammaisuus tai terveydentila ei saisi olla syrjinnän aihe (Opetusministeriö 2006, 11). Mielestäni museoiden tulisikin entistä päämäärätietoisemmin pyrkiä ulottamaan taidekasvatustoimintansa myös eri vammaisvähemmistöjen nautittavaksi. Tosin tässä haasteeksi voi tulla sekä resurssien että koulutuksen puute, sillä kullakin vammaisvähemmistöryhmällä on omat erityistarpeensa.

Yhteistyö maahanmuuttajien kanssa on mainittu erikseen ainoastaan Turun taidemuseon verkkosivuilla, mutta yleensä maahanmuuttajat on integroitu tavallisiin kouluryhmiin, jolloin heillä on mahdollisuus osallistua museoiden taidekasvatustoimintoihin siinä missä suomalaisetkin lapset ja nuoret.

Turun taidemuseossa on järjestetty esteetön kulku liikuntarajoitteisille ja pyörätuolia käyttäville ihmisille. Yksityiskohtaiset ohjeet pyörätuolin kanssa liikkumista varten valokuvien kera löytyy museon verkkosivuilta. Pihalla on invaparkki. Turun taidemuseo tarjoaa opastuksia suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Verkkosivut on periaatteessa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, mutta joitakin osioita voi puuttua suomen vaihtuessa muuksi kieleksi. Turun taidemuseo on myös tehnyt taidekasvatusprojektin yhdessä maahanmuuttajalasten kanssa Suomen kansallistaiteen merkkiteoksista.

Kuopion taidemuseon verkkosivut on suomeksi ja englanniksi. Taidemuseossa esteetön kulku pyörätuolia käyttävillä ihmisillä ja museo myös tarvittaessa lainaa pyörätuolin ja lastenrattaat. Opas- ja kuulokoirat ovat tervetulleita ja niitä varten on lainattava juomakuppi. Henkilökohtaisilla avustajilla, oppailla ja tulkeilla on maksuton sisäänpääsy. Museossa on induktiosilmukka. Pihalla invaparkki.

EMMAn verkkosivut ovat suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. EMMA on liikkumisesteetön ja museo lainaa pyörätuoleja ja lastenrattaita. Opas- ja avustajakoirat ovat tervetulleita museoon. Museossa on ääniopastuslaitteita, jotka tutustuttavat kahdeksaan kokoelmateokseen puolen tunnin ajan ja museo myös tarvittaessa lainaa opastuksia varten oppaan ääntä vahvistavan laitteen. Museo myös

lainaa suurennuslaseja. EMMAn työpajat soveltuvat myös liikkumisesteisille ja kehitysvammaisille. Museon tiloissa on lepohuone.

Etelä-Karjalan taidemuseo tarjoaa opastuksia eri kielillä lisämaksusta. Museon tilat ovat liikuntaesteettömät. Vetäessäni opastuksia ja työpajoja Pavlovskin palatsin taidearteita –näyttelyyn liittyen, kierroksille osallistui myös kehitysvammaisia lapsia ja yksi tilausryhmä koostui paikallisen yläkoulun erityisluokan oppilaista. Opastusrunko oli tällöin periaatteessa sama, mutta se mukautettiin osallistujien tarpeiden mukaan.

6 MUSEO-OPETUKSEN TEOREETTINEN PERUSTA

Museon henkilökunta edustaa oman alansa ammattilaisia, joilla usein on takana monipuoliset akateemiset opinnot. Museon kasvatustoiminnasta vastaava museolehtori on yleensä koulutukseltaan taidehistorioitsija tai taidekasvattaja. Taidekasvatusta voi opiskella teoreettisena pääaineena esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa ja opinnot perehdyttävät opiskelijoita muun muassa tärkeimpiin taidekäsitteisiin sekä taidekasvatuksen ja esteettisen ajattelun suuntauksiin. (Jyväskylän yliopisto 2009). Tässä luvussa esittelen ensiksi taidekasvatuksen uranuurtajia ja heidän ajatuksiaan, jotka ovat luoneet teoreettista perustaa myös museoiden kasvatustoiminnalle, sekä lopuksi esittelen draamakasvatusta, joka saumattomasti liittyy tämänpäivän taidekasvatukseen.

6.1 Taidekasvatus

Kuvallisen luovan itseilmaisun oppi-isä ja pioneeri oli itävaltalainen Franz Cizek, joka luotti lasten luovuuteen ja mielikuvituksen rikkauteen. Cizek piti lapsia synnynnäisinä taiteilijoina, jotka eivät tarvitse jopa vahingollisena ilmenevää aikuisen opastusta. Cizek halusi taidekasvatuksen olevan lapsikeskeistä, ei suinkaan autoritaarista. Hänen näkemyksensä mukaan taidekasvattaja on puutarhuri, jonka tulisi kitkeä aikuisten kasvattamat rikkaruohot, eli ne seikat

aikuisten visuaalisessa kulttuurissa, joita lapsi yrittää jäljitellä taiteessaan. (Pääjoki 1999.)

Cizekin ajatukset saivat jatkumon, kun hänen yhdysvaltalainen oppilaansa Viktor Lowenfeld paneutui lasten luovan taidekasvatuksen tutkimiseen ja kehittämiseen. Lowenfeld kirjoitti ”Creative and Mental Growth”-teoksen, joka ilmestymisen jälkeen vuonna 1947, vaikutti vallitsevaan taidekasvatukseen. Lowenfeld väitti aikuisten mallien estävän lasten omaa ilmaisua, mutta antoi myönnötyksen menetelmien opettamisen suhteen; jos lapsi on tyytymätön työhönsä, voi opettaja opastaa hienovaraisesti. (Pääjoki 1999.)

Lowenfeldin teorian pohjalla oli ajatus luovan itseilmaisun hyödyllisistä vaikutuksista lapsen kehitykseen. Luovan itseilmaisun katsottiin edistävän lapsen emotionaalista, intellektuaalista, fyysistä, sosiaalista, perseptuaalista, esteettistä sekä luovaa kehittymistä. Tosin luovuutta Lowenfeld piti synnynnäisenä vaistona, jota lasten tuli saada ilmaista vapaassa ilmapiirissä, niin ettei ominaisuus estyisi, vaan säilyisi aikuisikään asti. Lowenfeldin mielestä ilmaisuprosessi on lapselle tärkeintä ja lopputuloksen merkitys määräytyy prosessista käsin. (Pääjoki 1999.)

Lowenfeldin rinnalla Yhdysvalloissa vaikutti John Dewey, joka myös kirjoitti taidekasvatuksellisen teoksen, ”Art as Experience”. Deweyn näkemyksen mukaan lasta tulisi kasvattaa, mutta ei liiaksi muokata. Lapsen kehitystä tulisi muokkaamista välttämättä ohjata ja suunnata. Deweyn kasvatustieteellisen näkemyksen mukaan lapsi kehittyy ongelmanratkaisun kautta. Deweylle kasvatusta oli kokemuksen kasvatusta, jonka tavoitteena tulisi olla kokemisen kyvyn laajeneminen. Deweyn mukaan taidekasvatusta kautta lapsi saisi kokea todellisuuden arvon ja merkityksen, sillä taideteokset ovat kokemuksen muotoja. (Pääjoki 1999.) On kuitenkin hyvä muistaa, ettei taide aina edusta totuutta, sillä taiteilijakin on saanut vaikutuksensa jostakin, jonka perusteella hän on muodostanut käsityksensä ja kuvansa. (Turun taidemuseo 2009).

Herbert Read oli myös luovan itseilmaisun kannattaja ja hän kirjoitti teoksen ”Education Through Art”, jossa kritisoi yhteiskunnassa vallalla olevia kasvatuskäsityksiä. Hänen näkemyksensä mukaan taidetta tulisi opettaa oivalluksen

kautta. Read näki taiteen keinona jäsentää maailmaa sekä kommunikoida maailman kanssa, olihan taide hänen mielestään universaali kieli, joka yhdistää kaikkia kulttuureja. (Pääjoki 1999). Psykologisessa termistössä puhutaan konstruktivisesta oppimiskäsityksestä, jolloin oppiminen on yksilön havaintojen ja kokemusten tulkintaa. (Suomen museoliitto 2004).

Luovan itseilmaisun vastakohtaksi syntyi suuntaus, Discipline Based Art Education. Luovan itseilmaisun koettiin rajoittavan liiaksi opettajan liikkumatilaa ja estävän samalla lapsen mahdollisuutta saada tietoa, joka auttaisi henkilökohtaisessa taiteen tutkistelussa. Luova itseilmaisuus sai niin paljon perustavaa laatua olevaa kritiikkiä, että Yhdysvalloissa syntynsä saanut uusi suuntaus halusi olla lähes kaikessa sille vastakkainen. DBAD-suuntausta kehittivät Dwaine Greer, Gilbert A. Clark ja Michael D. Day. Myös Elliot Eisner oli mukana, tosin hän kehitteli vaihtoehtoisia näkökulmia, jotka paikoitellen erosivat muiden kehittämästä mallista. (Pääjoki 1999.)

DBAE -suuntauksen tarkoituksena oli koulujen taideopetuksen uudistaminen ja taidekasvatuksen aseman korottaminen itsenäiseksi oppiaineeksi samalle viivalle muiden kouluaineiden vierelle. Perusajatuksena tässä uudistuksessa oli se, että DBAE:n kannattajien mielestä taidetta nimenomaan pystyi opettamaan. Tästä näkökulmasta katsoen luovan itseilmaisun vaikutus nähtiin ongelmallisena, sillä sen mukaan systemaattinen opetus estäisi lapsen luovuuden toteuttamisen. (Pääjoki 1999.)

DBAE – suuntauksen kehittäjien mielestä lapselle olisi ensin opetettava riittävät tekniset taidot ja vasta tämän jälkeen olisi mahdollista lapselle kehittää omaa taiteellista ilmaisua. Tiivistäen näiden kahden suuntauksen erot, niin luovan itseilmaisun lähtökohdaksi Lowenfeld näki intuition ja originaalisuuden, kun taas DBAE – suuntauksessa intuitio ja originaalisuus olivat vasta seurausta itse taiteen opiskelusta. (Pääjoki 1999.)

Clark, Day ja Green korostivat taidehistorian merkitystä taidekasvatuksessa, sillä taidehistoriallisten tyylien tuntemuksen uskottiin lisäävän oppilaiden kykyä ymmärtää taidetta. Taidehistoriassa tärkeänä koettiin taidehistoriallisten käsitteiden

oppiminen. Eisner ei halunnut irrottaa taidetta kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta kontekstista, joten hän painotti taiteen suhdetta kulttuuriin, eikä antanut niin suurta arvoa tyylihistorian tuntemukselle. (Pääjoki 1999.)

DBAE:n osa-alueeksi muodostui myös estetiikka, sillä se vaatii opiskelijaa pohtimaan mitä taiteella ymmärretään ja käsittelemään myös muita estetiikan kysymyksiä, jotka johtavat oman taidekäsityksen tiedostamiseen sekä taiteen ymmärtämiseen. DBAE – suuntauksen perusideana oli siis kaikin puolin antaa opiskelijalle perusvalmiudet taiteeseen. Tämä malli on täysin vastoin luovan itseilmaisun suuntauksen peruseriaatteita, joka taas halusi häivyttää opettajan roolin taustalle ja antaa lapselle vapauden alkaa tekemään taidetta omilla ehdoilla ja omaa luovaa mielikuvitusta ammentaen, ilman että lapsen mieleen iskostettaisiin aikuisten – rajoittavia ja jopa estäviä – malleja, joiden omaksuminen johtaisi henkilökohtaisen omaleimaisuuden katoamiseen. (Pääjoki 1999.)

6.2 Draamakasvatus

Tutkiessani eri taidemuseoiden taidekasvatustarjontaa, draamakasvatuksen käyttö yhtenä suosituimpana opetusmenetelmänä oli ilmeistä. Vaikka draamasta on tullut osa museon pedagogista toimintaa vasta 1990-luvulla ja se on opetusmenetelmänä vielä suhteellisen tuore, museoissa tapahtuva draamakasvatus on monipuolista ja sitä harjoitetaan monin erilaisin tavoin. (Suomen museoliitto 2004, 136). Tyhjentävää määritelmää draamakasvatuksella ei ole - se on aina tekijöidensä näköinen.

Sana ”draama” johtuu kreikankielisestä sanasta ”adromena”, joka tarkoittaa ”rituaalisen toiminnan valmistamista”. Adromena liittyi poikkeuksellisia tunteita herättäviin tapahtumiin, kuten syntymään, kuolemaan tai vaikkapa pelottaviin luonnonmullistuksiin; näitä tapahtumia käsiteltiin sitten yhteisessä rituaalissa ja tunteet purkautuivat esimerkiksi tanssina. (Helenius, Jäälinoja, Sormunen 2000, 20.) Hannu Heikkilän antaman nykymääritelmän mukaan draama on ”*oppimista, taidetta ja tutkimista*” (Heikkinen 2005, 33) ja draamakasvatuksen tehtävänä on

luoda ”*kulttuurin kasvatuksen ja taidekasvatuksen marginaalisissa leikin ja leikillisyyden tiloja.*” (Heikkinen 2005, 32).

Draaman käyttö koulujen opetusmenetelmänä yleistyi 1960-luvulla (Suomen museoliitto 2004, 136), jolloin se tunnettiin ilmaisutaitona. Nykyisin draamaa käytetään poikkitaiteellisena opetusmenetelmänä, joka yhdistää monipuolisesti leikin ja taiteen sekä taidemuotona, joka perustuu esimerkiksi tanssin, puheen, musiikin ja kuvan yhteisvaikutukseen. Draamapedagogiikka kuuluu osana varhaiskasvatuksen koulutuksen ammatillisia valmiuksia antaviin opintoihin. (Helenius ym. 2000, 20-23.)

Draamakasvatus on usein teatterinomaista toimintaa, jossa osallistuja voi olla sekä katsojan että roolihahmon osassa (Suomen museoliitto 2004, 136): osallistuvassa draamassa ryhmä toiminnallaan rakentaa draaman; esittävässä draamassa ryhmä luo draaman prosessin kautta muiden katsottavaksi ja soveltavassa draamassa käytetään molempia tapoja. (Heikkinen 2005, 30).

Draama on prosessinomaista työskentelyä, jossa mielikuvituksen, roolihahmojen ja eläytymisen kautta siirrytään eri ulottuvuuksiin ja paikkoihin aivan kuin ne olisivat todellisuutta. (Helenius 2000, 23.) Draama erottuu leikistä siinä, että vaikka lopputulosta ei tiedetä prosessin alkaessa (Heikkinen 2004, 22), se improvisoimistakin huolimatta seuraa sovittua käsikirjoitusta. Tosin työskentelyn ei tarvitse perustua viimeistelyyn tekstiin, vaan osallistujat voivat yhdessä rakentaa kokonaisuudesta mielensä mukaisen. (Suomen museoliitto 2004, 136.)

Draamakasvatuksessa on tärkeätä ryhmän kokemus ja se, mihin lasten kanssa pyritään. Lähtökohtana voi olla esimerkiksi jonkin teeman tutkiminen, uuden asian opiskelu tai saadun tiedon ja elämysten yhdistäminen draamalliseen muotoon. (Helenius ym. 2000, 23) Ensiksi tarvitaan jokin ”koukku”, kuten vaikkapa arvoitus tai konflikti, joka herättää lasten kiinnostuksen lähteä mukaan draaman maailmaan. (Heikkinen 2005) Kuvitteellisen maailman luomiseksi tarvitaan tarina ja juoni, roolihahmot, sekä aika ja paikka (Helenius ym. 2000, 25), joiden kautta toiminta sovitusti tapahtuu. Draaman maailmaa tukevat esimerkiksi eleet, liikkeet, äänet, valot ja tilankäyttö, (Heikkinen 2005, 30) mutta liiallinen rekvisiittaan, kuten

pukeutumiseen keskittyminen, voi viedä aikaa oppimiskokemukselta niin, että päällimmäiseksi lapselle jääkin mieleen vain rooliasu. (Suomen museoliitto 2004, 136.)

Draamakasvatuksessa oppimisen kannalta olennaisin vaihe on reflektointi – se, että oppilas aktiivisesti tarkastelee ja käsittelee kokemuksiaan kenties saaden uusia näkökulmia ja oivalluksia. (Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus 2009). Toiminnan jälkeen onkin hyvä olla palautekeskustelu, jossa oppilaat voivat kertoa tunteistaan ja kokemuksistaan sekä yhdessä ryhmän kanssa analysoida, mitä tapahtui ja miksi. Kokemuksia voi myös purkaa vaikka kirjoittamalla tai piirtämällä. (Suomen museoliitto 2004, 136.)

Draamakasvatuksessa ohjaajan osuus on suunnittelun ja tavoitteiden asettamisen lisäksi motivoida toimintaa joko sivusta seuraajana tai olla mukana roolihahmoon eläytyneenä, jolloin hän voi vaikuttaa tapahtumien kulkuun sisältäpäin. Draama kannustaa lapsia itseilmaisuun, improvisaatioon sekä omien ideoiden kehittelyyn ja koska se voi myös vaikuttaa lasten keskinäisiin suhteisiin ja ryhmädynamiikkaan, ohjaajan tulisi myös olla valppaana havaitsemaan keinoja, joilla parantaa lasten asemaa toistensa silmissä. (Helenius ym. 2000, 22-23, 25, 156-157.)

7 KEHITTÄMISIDEA

Olen opintojeni kautta päässyt sivusta seuraajana mukaan lasten ihanaan maailmaan, jota tuntuvat ohjaavan sisäsyntyinen luovuus, seikkailumieli ja kekseliäisyys sekä kaiken kantavana voimana kyltymätön halu oppia uusia asioita ja taitoja. Lasten luovuus, jota voi niin hyvin taidekasvatuksen keinoin ravita ja rikastaa, on valtava voimavara, jota tulee vaalia kuin arvokkainta luonnonvaraa. Miksi?

Osallistuin Imatran kulttuurikeskuksessa järjestettyyn Mielenterveysfoorumiin vuonna 2005, jonka teema kietoutui taiteen ja terapian ympärille. Ylilääkäri Veijo Nevalainen luennoi mielialasta ja luovuudesta sekä niiden keskinäisestä yhteydestä toisiinsa. Maailman terveysjärjestelmä WHO:n tutkimuksen mukaan suurin toimintakyvyn

menetystä aiheuttava sairaus on depressio, joka kansantajuisesti tunnetaan masennuksena. Tilastojen mukaan joka hetki 20 % aikuisista kärsii mielenterveyden ongelmista ja 50 %:lla heistä on vaikea masennus. Nuorista aikuisista 5-10 % :lla on persoonallisuushäiriötä. (Nevalainen 2005.)

Hiljattain yli 20 000 ihmistä Suomessa allekirjoitti vetoamuksen, jossa vaadittiin parempia mielenterveyspalveluita. Vetoamuksessa tuotiin esille pelko siitä, että psyykkisesti sairastuneilla on vaara joutua yhteiskunnan ulkopuolelle ja köyhyyskierteeseen. Suuret mielenterveysjärjestöt pyysivätkin kuntia järjestämään riittävästi mielenterveyspalveluita jopa valtion sanktiouhan alla. (Helsingin Sanomat 2009)

WHO:n tutkimustulosten mukaan mielenterveyteen kuuluu positiivinen hyvinvoinnin tunne; voimavarat, joita ovat itsetunto, optimismi ja elämänhallinta; kyky solmia ja kehittää ihmissuhteita sekä kyky kohdata vastoinkäymisiä. Veijo Nevalainen luennoi luovuudesta ja sen määritelmästä, kuten siitä, että luovuus luokitellaan yleisin termein kyvyksi tuottaa tarkoituksellisesti jotakin merkittävästi uutta tai ainutlaatuista. Tämän määritelmän lisäksi luovuuteen liitetään monia erilaisia ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä, joita ovat muun muassa motivaatio, lahjakkuus, usko, systemointikyky, syvällinen asiaan perehtyminen, vaisto, epäilyn kyky, ennakkoluulottomuus, uteliaisuus, intohimo ja paineen kesto –kaikki ominaisuuksia, jotka edesauttavat mielenterveyttä. (Nevalainen 2005.)

Hanna-Liisa Liikanen teki väitöskirjan vuonna 2002, jossa esitteli taiteen ja kulttuuritoiminnan hyvinvointia edistäviä elementtejä, joita ovat taidenäyttelyiden ja taidemuseoiden tarjoamat elämykselliset ja merkitykselliset taidenautinnot; taiteen ja kulttuuritoiminnan yhteys terveyteen ja hyvän elämän kokemuksiin; taide- ja kulttuuriharrastusten hyvinvointia ja onnellisuutta lisäävä vaikutus; taideharrastusten synnyttämä yhteisöllisyys ja verkostot, jotka auttavat parantamaan elämänhallintaa ja –mielekkyyttä, sekä elin- ja työympäristön viihtyisyyden ja kauneuden lisääminen taiteen avulla. (Hanna-Liisa Liikanen 2003 & Museoliitto 2009.) Taide siis tutkitusti edistää terveyttä ja lisää henkistä hyvinvointia. Vasemmistoliittoa lainaten: *”Ihminen tarvitsee taidetta tunteakseen, oivaltaakseen, kasvaakseen henkisesti, rakentaakseen*

itseään ja paikkaansa maailmassa, ollakseen luova ja voidakseen hyvin.”
(Vasemmistoliitto 2009).

Kulttuurin terveyttä edistävää vaikutusta on hyödynnetty esimerkiksi taide- ja musiikkiterapialla psykiatrisessa hoidossa ja vanhainkodeissa, joissa kulttuurin tulo on vähentänyt lääkkeiden käyttöä. Taide- ja kulttuuriharrastusten on todettu tutkimusten mukaan jopa pidentävän elämää. Kun seurattiin 12 000 ihmistä 30 vuoden aikana ja kun heidän muut elinikänsä ja terveyteen vaikuttavat tekijät oli vakioitu, selvisi, että kulttuuria harrastamattomilla on 57 % suurempi riski kuolla ennenaikaisesti verrattuna niihin, jotka harrastavat kulttuuria. Parhaimman terveyshyödyn tuottivat museokäynnit! (Terveydenhoitajaliitto 2009; Museoliitto 2009.)

Myös poliittinen taho on tunnustanut kulttuurin vaikutukset hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja eduskunnassa on muun muassa tehty talousarvioaloite valtion julkisiin tiloihin sijoitettavien taidehankintojen lisäämiseksi. Aloitteessa tuodaan esille taideterapian käyttö mielenterveyspotilaiden ja kehitysvammaisten parissa sekä Hanna-Liisa Liikasen väitöskirjan tutkimustulosten vahvistamana toteamus taiteen sairauksia ennalta ehkäisevästä vaikutuksesta. (Eduskunta 2009). Opetusministeriö vuorostaan on käynnistänyt osana terveyden edistämisen politiikkaohjelmaa kulttuurin terveydellisten ja hyvinvointivaikutusten edistämishankkeen, jossa laaditaan poikkihallinnollinen kulttuurin hyvinvointivaikutusten toimintaohjelma vuosille 2010-2014. Yksi edistämishankkeen osa-alueista on taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveyshuoltoa. (Opetusministeriö 2009.)

Tämä tarjoaa myös museoiden taidekasvatustoiminnalle oivallisen kehittämiskohteen: yhteistyö mielenterveyspalveluja tuottavien tahojen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa, jolloin museon roolina olisi kehittää päämäärätietoisia taidekasvatustoimintoja, jotka tarjoavat lapsille ja nuorille onnistumisen kokemuksia, rakentavat positiivista minä-kuvaa ja kannustavat käyttämään luovuutta osana päättelyä ja ongelmanratkaisua. Museo ei ole mielenterveystoimisto, eikä sen henkilökunta terapeutteja, mutta taiteella on suuri vaikutus ihmisen hyvinvointiin. Museoiden tulisikin käyttää tätä ”salaista asetta”

tietoisesti hyväksi ja auttaa yhteiskuntaa pitämään huolta sen herkimmistä kansalaisista: lapsista ja nuorista.

Turun taidemuseon verkkosivulla museon henkilökunta esitti pyynnön: ”*Kysykää, pyytäkää, annamme apua --*”. Haluaisin vastata tähän pyyntöön huudahtamalla: ”Auttakaa lapsia ja nuoria! Auttakaa heitä nyt, kun heillä on vielä koko elämä edessä. Auttakaa heitä taidekasvatuksen keinoin löytämään oma sisäinen luovuus; saada taiteesta ja sen tekemisestä iloa ja mielihyvää. Tarjotkaa heille onnistumisen kokemuksia ja näin paremmalla itsetunnolla varustettuna, avatkaa heille ovi elämään, jota elähdyttää taiteen ja luovuuden ihmeellinen, rikas maailma. He tulevat astumaan sisälle, ei arastellen ja pälyillen, vaan uteliaina ja seikkailunhaluisina. Luovuus on heille kuin ehtymätön lähde, josta pienikin matkamies voi ammentaa voimavaroja. Heidän hyvinvointinsa on teidän käsissä.”

Haluan päättää opinnäytetyöni tuntemattoman runoilijan sanoihin:

*”Näin, kuinka huominen marssii jaloilla lasten,
on heissä ja kasvoillaan täyttymys lupausten.
Ja huominen katsoo lasten silmillä meitä,
kuinka hyvin minun täytyykään opettaa heitä!”*

LÄHTEET

Forsell, Hanna & Haapalainen, Riikka & Hautio, Minna & Heikkinen, Reijo & Kallio, Kalle & Lamminen, Marjut & Viherlehto Päivi 2004: ”Taidemuseo oppimisympäristönä” teoksessa Kallio, Kalle (toim.) 2004: Museo oppimisympäristönä, 96-100. Suomen museoliiton julkaisuja 5. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Heikkinen, Hannu 2004. Vakava leikillisyys –draamakasvatusta opettajille (2. tarkastettu painos). Vantaa: Dark Oy.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 1996. Museologian perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 2001. Museologian perusteet (3. Uudistettu painos). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino OY.

Helenius, Aili & Jäälinoja, Päivi & Sormunen, Helena 2000. Sesam! Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Jyväskylä: Atena.

Mattila, Timo 2007. Lotjanvetoa ja rummunlyöntiä – Lasten draamakierrokset Lappeenrannan museotoimessa kesällä 2006. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Nevalainen Veijo 2005. Mielenterveysfoorumi. Imatran kulttuurikeskus, Imatra.

Opetusministeriö 2003: Lasten kulttuuripoliittinen ohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 2003:29

Opetusministeriö 2004: Taide tarjolle, kulttuuri kaikille – Vammaiset ja kulttuuri toimikunnan ehdotus toimenpideohjelmaksi. Opetusministeriön julkaisuja 2004:29

Opetusministeriö 2006: Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus – Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006-2010. Opetusministeriön julkaisuja 2006:6

Pääjoki, Tarja 1999. Reittejä taidekasvatuksen kartalla – taidekäsityksen merkityksistä taidekasvatusteksteissä.

Leena Rätty. Etelä-Karjalan taidemuseon intendentti. 30.8.2005. Lappeenranta. Jemima Garaguso.

Eduskunta 2009. Talousarvioaloite. Viitattu 28.10.2009.

http://www.parliament.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/taa_158_2009_p.shtml

EMMA –Espoon modernin taiteen museo 2009. Toimintasuunnitelma. Viitattu 20.9.2009.

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/toimintasuunnitelma.php>

EMMA 2009. Taidemuseokoulu. Viitattu 20.9.2009

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/TaidemuseokouluEMMA.php>

EMMA 2009. Opettajalehti. Viitattu 20.9. 2009

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/kouluille.php#opettajalehti>

EMMA 2009. Taidepakki. Viitattu 20.9. 2009

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/Taidepakki.php>

EMMA 2009. Sadutus. Viitattu 20.9. 2009

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/sadutus.php>

EMMA 2009. Saavutettavuus. Viitattu 2.11.2009.

<http://www.emma.museum/tule/saavutettavuus.php>

EMMA 2009. Taideteoksen pitkän elämän salaisuus. Viitattu 6.11.2009

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/Taideteoksenpitkanelamansalaisuus.php>

p

EMMA 2009. Opastukset. Viitattu 6.11.2009.

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/opastukset.php>

<http://www.emma.museum/oheisohjelmisto/opastukset.php#Taidehaltijan>

Etelä-Karjalan taidemuseo 2009. Palvelut. Viitattu 22.10.2009

<http://www.lappeenranta.fi/?deptid=12587>

Etelä-Karjalan taidemuseo 2009. Lainattavat näyttelyt. Viitattu 22.10.2009

<http://www.lappeenranta.fi/?deptid=12590>

Etelä-Karjalan taidemuseo 2009. Aluetaidemuseotyö. Viitattu 22.10.2009

<http://www.lappeenranta.fi/?deptid=12589>

Etelä-Karjalan taidemuseo 2009. Tietoa museosta. Viitattu 22.10.2009

<http://www.lappeenranta.fi/?deptid=12583>

Finlex 2009. Suomen perustuslaki 11.6.1999. Viitattu 6.11.2009

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Helsingin Sanomat 2009. Mielenterveyspalvelut. Viitattu 28.10.2009

[http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Yli+20%C2%A0000+ihmist%C3%A4+vaatii+p
arannusta+mielenterveyspalveluihin/1135250338858](http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Yli+20%C2%A0000+ihmist%C3%A4+vaatii+p
arannusta+mielenterveyspalveluihin/1135250338858)

Helsingin Sanomat 2009. Musiikkikasvatus. Viitattu 6.11.2009

[http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Musiikkikasvatus+h%C3%A4vi%C3%A4%C3
%A4+Oulun+yliopistosta/1135250538082](http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Musiikkikasvatus+h%C3%A4vi%C3%A4%C3
%A4+Oulun+yliopistosta/1135250538082)

ICOM – Suomen komitea ry 2009. Museo-etiikka. Viitattu 27.10.2009

<http://finland.icom.museum/etiikka.html>

Jyväskylän yliopisto 2009. Taidekasvatus. Viitattu 6.11.2009

<https://www.jyu.fi/hum/laitokset/taiku/opiskelu/taidekasvatus>

Kuopion taidemuseo 2009. Taidekasvatus. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/index.php?id=13>

Kuopion taidemuseo 2009. Lainattavat pienoisnäyttelyt. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/index.php?id=44>

Kuopion taidemuseo 2009. Saavutettavuus. Viitattu 5.11.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/index.php?id=30>

Kuopion taidemuseo 2009. Perusnäyttely. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/index.php?id=45>

Kuopion taidemuseo 2009. Historia. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/index.php?id=9>

Kuopion taidemuseo 2009. Tiedote kouluille. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/index.php?id=50>

Kuopion taidemuseo 2009. Opettajan opas. Viitattu 21.10.2009

<http://taidepolku.kuopio.fi/>

Kuopion taidemuseo 2009. Perusnäyttelyn viisi huonetta. Viitattu 21.10.2009

http://taidepolku.kuopio.fi/perusnayttelyn_viisi_huonetta.htm

Kuopion taidemuseo 2009. Opetus perusnäyttelyssä. Viitattu 21.10.2009

http://taidepolku.kuopio.fi/opetus_perusnayttelyssa.htm

Kuopion taidemuseo 2009. Luonnon sylissä. Viitattu 21.10.2009

http://taidepolku.kuopio.fi/luonnon_sylissa.htm

Kuopion taidemuseo 2009. KuvaKuopio. Viitattu 21.10.2009

<http://kuvakuopio.taidemuseo.kuopio.fi/>

Kuopion taidemuseo 2009. Juho Rissanen. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/rissanen/>

Kuopion taidemuseo 2009. Ferdinand von Wright. Viitattu 21.10.2009

<http://taidemuseo.kuopio.fi/wright/lintumaalaukset/>

Liikasten sukuseura 2003. Hanna-Liisa Liikasen väitöskirja. Viitattu 3.11.2009

<http://www.liikastensukuseura.fi/assi203.htm>

Opetusministeriö 2009. Perusopetus. Viitattu 21.9.2009.

http://www.oph.fi/koulutuksen_jarjestaminen/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

Opetusministeriö 2009. Kulttuuripolitiikka. Viitattu 28.10.2009.

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/hyvinvointi/index.html

Opetusministeriö 2009. Lastenkulttuuri. Viitattu 28.10.2009

<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/lastenkulttuuri/?lang=fi>

Opetusministeriö 2009. Kulttuuripolitiikka. Viitattu 28.10. sekä 6.11.2009

<http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/?lang=fi>

Opetusministeriö 2009. Museot ja kulttuuriperintö. Viitattu 28.10.2009

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/Museot_ja_kulttuuriperintoe/?lang=fi

Suomen museoliitto 2009. Taidekasvatus. Viitattu 20.9.2009

http://www.museot.fi/index.php?k=8079&hakustr=taidekasvatus#a_8079

Suomen museoliitto 2009. Museo tekee hyvää. Viitattu 28.10 ja 3.11.2009

http://www.museoliitto.fi/doc/museo_tekee_hyvaa.pdf

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus 2009. Reflektointi. Viitattu 23.10.2009

<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/reflekt.htm>

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2004. Puheenjohtaja Eeva-Liisa Urjanheimon pääkirjoitus 6/2004. Viitattu 27.10.2009

http://www.terveydenhoitajaliitto.fi/easydata/customers/sthl/files/kuvat/th_6_paakirjoitus.pdf

Turun taidemuseo 2009. Taidekasvatus. Viitattu 26.10.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=86

Turun taidemuseo 2009. Museon etusivu. Viitattu 26.10.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_frontpage&Itemid=167

Turun taidemuseo 2009. Museon historia. Viitattu 26.10.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_content&task=view&id=46&Itemid=98

Turun taidemuseo 2009. Kummiluokkatoiminta. Viitattu 26.10.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=203

Turun taidemuseo 2009. Taidekasvatusprojektit. Viitattu 26.10.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=204

Turun taidemuseo 2009. Vinkkejä opettajaa varten. Viitattu 3.11.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=91

Turun taidemuseo 2009. Esteettömyys. Viitattu 3.11.2009

http://www.turunaidemuseo.fi/00/index.php?option=com_content&task=view&id=44&Itemid=187

Vasemmistoliitto 2009. Kulttuuripoliittinen ohjelma. Viitattu 27.10.2009

<http://www.vasemmisto.fi/politiikka/ohjelmat/968.html>